

Sprawozdanie

Wydziału kraj. w przedmiocie ekonomicznej działalności Reprezentacji powiatowych.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając sprawozdanie komisji gminnej w przedmiocie działalności ekonomicznej Rad powiatowych, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z d. 17 Stycznia 1896 r. następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby czynnie i jak najgorliwiej wspierał działalność Reprezentacji powiatowych w zakresie spraw ekonomicznych ich powiatów“.

Powyzszą uchwałę Wysokiego Sejmu zakomunikował Wydział krajowy wszystkim Wydziałom powiatowym okólnikiem z d. 17 marca 1895 l. 4626, wzywając je, ażeby złożyły sprawozdania co dotychczas w kierunku ekonomicznym zrobiły i ażeby ułożyły choćby na razie skromny program dalszej działalności.

Odpis okólnika dołączony jest do zeszłorocznego sprawozdania Wydziału krajowego.

Na zawezwanie Wydziału krajowego złożyło 51 Wydziałów powiatowych żądane sprawozdania.

Brak sprawozdań reszty Wydziałów powiatowych nie stanowi dowodu, jakoby wszystkie Wydziały pow., które sprawozdania nie złożyły, były dla spraw ekonomicznych obojętne, bo temu sprzeciwiają się relacje, które Wydział krajowy przy innych sposobnościach otrzymywał, tudzież przedkładane budżety i zamknięcia rachunkowe. Okólnik Wydziału krajowego zeszedł się z wyborami do Rad powiatowych, które jeszcze dotychczas nie wszędzie ukończone zostały. To też część Wydziałów powiatowych oświadczyła z góry, że tę ważną sprawę pozostawić musi do rozpatrzenia przyszłej Reprezentacji powiatowej.

Rozpatrując dokładniej sprawozdania Wydziałów powiatowych, w znacznej części starannie zredagowane, musi się przyjść do przekonania, że uchwała Wys. Sejmu i motywa tej uchwały podane przez komisję gminną, a przez Wys. Sejm przyjęte, wywarły zamierzony dodatni skutek, pobudzając Reprezentacje powiatowe do skutecznej działalności w kierunku ekonomicznym. Udowodniają to nietylko wyrazy uznania i podziękowania, które się w relacjach Wydziałów powiatowych dość często pojawiają, ale przede wszystkim fakt, że okólnik Wydziału krajowego był w wielu powiatach nietylko przedmiotem kolejalnych obrad Wydziału krajowego, ale i Rady powiatowej.

Ponieważ nie jest bez ogólnego interesu dowiedzieć się, w jakich kierunkach Wydziały powiatowe dotychczas pracowały, jakie rezultaty osiągnęły i jakie są ich życzenia, przeto podajemy najkrótsze streszczenia otrzymanych relacji, szkicując co najważniejsze kierunki i grupując powiaty według działów przyjętych przez statystykę:

I. Krakowskie.

Kraków.

Wydział powiatowy w Krakowie wymienia następujące czynności:

- 1) współdziałanie przy założeniu i dotychczasowem prowadzeniu Związku handlowego Kółek rolniczych;
 - 2) popiera Kółka rolnicze przez udzielanie subwencji i pożyczek, tudzież za pośrednictwem Powiatowego Zarządu Kółek rolniczych, któremu w latach 1891—1895 udzielił 1200 zł. subwencji;
 - 3) na chów bydła udzieliła Reprezentacya powiatowa w ostatnich 4 latach 900 zł;
 - 4) udziela uczniom szkół rolniczych stypendyum 150 zł. i na dopełniający kurs rolniczy 200 zł.;
 - 5) wyjednywał w latach klęsk bardzo znaczne subwencje i pożyczki bezprocentowe;
 - 6) wskutek zabiegów Wydziału powiatowego oddał c. k. Rząd fundusz laudemiałny w kwocie 109.970 zł. w zarząd Wydziału powiatowego.
- Z tego funduszu udziela Wydział pow. włościanom dotkniętym klęskami elementarnymi i podupadłym bez własnej winy pożyczki na 2°/_o.
- 7) Założył powiatową Kasę oszczędności w roku 1882, która nietylko udziela kredytu ludności powiatu, ale nadto z czystych zysków wspiera podupadłą ludność, popiera oświatę (czytelnie ludowe), kółka rolnicze itd.
 - 8) Rada pow. zbudowała 24.1 klm. dróg pow., 272.8 klm. dróg szutrowanych gminnych, nieszutrowanych 56.9.
 - 9) Asekurację budynku od ognia popiera Wydz. pow. w ten sposób, że każdy kto pożyczkę w Kasie oszczędności lub funduszu laudemiałnym zaciąga, musi budynki zabezpieczyć, nadto Repr. pow. zaopatrzyła 74 gmin w sikawki i popiera strażę ogniową znacznymi subwencjami.

II. Powiśle.

Dąbrowa.

Wydział powiatowy w Dąbrowie:

- a) popiera zawsze działalność Towarzystwa gospodarskiego i jest członkiem Związku handlowego Kółek rolniczych w Krakowie z 5 udziałami;
- b) za inicjatywę Wydziału pow. zawiązały się 3 spółki melioracyjne celem osuszenia bagien.
- c) udziela stypendya synom włościan dla kształcenia się w szkołach fachowych rolniczych, przemysłu lub handlu.
- d) Rada powiatowa zawiązała Towarzystwo zaliczkowe, które obecnie jest zupełnie samoistne. Wydział pow. pozwiłał spichlerze gminne i założył w 96 gminach 96 kas pożyczkowych, które dodatnio funkcjonują.
- e) wybudował 150 klm. dróg szutrowanych, stara się wszędzie budować mosty z materiału trwałego.
- f) asekuracja budynków w powiecie jest szeroko rozwinięta, ponieważ Towarzystwo tylko pod warunkiem asekuracji udziela pożyczki. Powiat ma własnego inspektora i instruktora pożarnego, pośredniczy przy zakupie przyborów pożarnych i udziela subwencji strażom pożarnym.

Mielec.

Wydział powiatowy wylicza następujące czynności:

- 1) z inicjatywy Rady powiatowej założone zostało okręgowe Towarzystwo rolnicze.
- 2) Rada powiatowa uchwaliła celem założenia szkoły rolniczej w Wojsławiu płacić przez 6 lat po 1000 zł., a nadto ofiaruje Prezes Rady pow. 13 morgów gruntu.
- 3) Staraniem Rady pow. i ofiarnością Prezesa założoną została szkoła koszykarska w Wojsławiu.

4) Rada pow. rozdziela rok rocznie 500 zł. na stypendya dla szkół zawodowych.

5) Założono 92 kas pożyczkowych gminnych z kapitałem 130.000 zł., założenie kasy oszczędności powiatowej w toku.

6) Wybudowano 77 klm. szutrowanych dróg powiatowych i gminnych.

7) Nakłoniono 16 gmin do nabycia czterokołowych sikawek i zorganizowano straże pożarne.

W powiecie tarnobrzesckim działo bardzo wiele pod względem ekonomicznym. Do tego rozwoju przyczyniły się państwo, kraj, Towarzystwa gospodarcze i oczywiście i Rada powiatowa. **Tarnobrzeg.**

W pierwszym rządzie podnieść należy regulację rzeki Łęgu, regulację z obwałowaniem rzeki Trześniówki, regulację z obwałowaniem potoku Krzemienicy, uregulowanie obwałowania Wisły i Sanu, to ostatnie było przedsięwzięciem powiatowym i powiat przyczynił się 20% kosztów ogólnych.

Co się tyczy komunikacji publicznych, to powiat zmienił się w czasach autonomicznych, jak to Wydział powiatowy podnosi, nie do poznania. Wybudowano drogi kraj. Dębica — Nadbrzezie, Nadbrzezie — Rozwadów, 5 dojazdów kolejowych, drogi powiatowe z Tarnobrzega do Stale, z Tarnobrzega do Majdanu, z Zaleszan do Skowierzyna. Oprócz tego zajmowano się uporządkowaniem dróg gminnych.

Nadto założyła Rada powiatowa w r. 1886 Zarząd powiatowy Towarzystwa Kółek rolniczych, który spowodował założenie 26 Kółek.

Potrzebnego kredytu udzielają kasy pożyczkowe gminne, które są kontrolowane i prosperują dobrze, Towarzystwo zaliczkowe w Tarnobrzegu i spółki Raiffeizenowskie.

W końcu udziela Wydział powiatowy rok rocznie licznych zapomóg ubogim uczniom szkół zawodowych i innych zakładów powiatowych.

Lasy gminne są przez Wydział pow. nadzorowane i straże ogniowe otrzymują subwencje.

Szczególny nacisk kładzie Wydział powiatowy na potrzebę melioracji kultury pastwisk i łąk, tudzież na potrzebę zasilania funduszami Kółek rolniczych.

III. Glinki pagórkowate zachodnie.

W wyczerpującym referacie podnosi Wydział powiatowy, że nigdy nie spuszczał z oka ekonomicznego rozwoju powiatu i przedkłada program przyszłych prac i usiłowañ. Podnosimy co ważniejsze: **Biała.**

1) usunięcie handlu pośredniczącego pomiędzy producentem i konsumentem przez tworzenie odpowiednich spółek,

2) popieranie Kółek rolniczych,

3) regulacja Soły i jej dopływów,

4) regulacja Wisły od Oswięcimia,

5) osuszenie gruntu i mokradeł,

6) ukończenie kanału Macochy,

7) uprawa roślin pastewnych,

8) utworzenie z powiatu zamkniętego okręgu dla hodowli czerwonego

bydła,

9) założenie szkoły koszykarskiej w Porąbce lub Kentach,

10) założenie kasy oszczędności powiatowej, która w stosunkach białskich jest bardzo potrzebna,

11) zakładanie kas pożyczkowych gminnych,

12) uzupełnienie sieci dróg.

Pozostawiając ułożenie programu ekonomicznego nowej Reprezentacji powiatowej, Wydział powiatowy donosi: **Wadowice.**

- 1) że udzielał subwencji Towarzystwu rolniczemu okręgowemu,
- 2) że udzielał stypendya uczniom szkoły w Zakopanem,
- 3) że dał inicjatywę powiatowej kasie oszczędności,
- 4) udzielał subwencji Zarządowi szkół przemysłowych,
- 5) zapewnił subwencję szkole koszykarskiej w Zatorze i szkole stolarskiej w Kalwaryi,
- 6) zapewnił znaczniejszy zasiłek na przeprowadzenie regulacji Skawy.

Myślenie.

Wychodząc z zapatrywania, że najsilniejszą dźwignią rozwoju ekonomicznego jest oświata, prenumeruje Wydział powiatowy od lat dla przeszło 50 gmin powiatu pożyteczne gazetki i fachowe pisemka i książeczki. Z początku nie okazywały gminy wielkiego zainteresowania — obecnie są rozsyłane pisma, chciwie czytane i Wydział powiatowy zasypywany jest prośbami o różne prenumeraty.

Następnie sprowadza Wydział powiatowy co roku w bardzo znacznych ilościach dobre nasiona (koniczyny, lnu, buraków, kapusty) tudzież nawozy i sprzedaje je po cenach własnych kosztów. Popyt przewyższa znacznie to, co Wydział powiatowy już dostarczyć może.

Wydział powiatowy czyni usilne starania o uregulowanie rzeki Raby, a na regulacją tej rzeki w Lubniu przeznaczył ze swej strony 2000 złr.

Wydział powiatowy zakupił dwa buhaje rasy krajowej czerwonej, a obecnie znowu wyznaczył 40 złr. na zakupno młodych bujaków, rozdaje premie za staranny chów bydła, postarał się o stację ogierów w Myślenicach.

Następnie udziela Wydział powiatowy zasiłki uczniom w szkołach fachowych w Zakopanem, Sułkowicach, Świątnikach i dla szkoły haftów w Makowie i kowalskiej w Sułkowicach.

Założył kasę pożyczkową powiatową i oszczędności w Myślenicach.

Przebudował drogę pow. Głogoczowską (8 kil.), wybudował drogę gminną przez Tokarnię do Jordanowa 18 kl., przez gminę Raby (3), buduje drogę gminną Biertowice-Budzów (12 kl.), pobudował kilkadziesiąt mostów.

W końcu nie spuszcza Wydział pow. z oczu policyi ogniowej.

Bochnia.

Wydział powiatowy:

- 1) udzielił subwencji Towarzystwu rolniczemu 150 złr.,
- 2) na kursa rolnictwa w Wiśniczu daje rocznie po 200 złr.,
- 3) subwencyjonuje szkołę przemysłową w Bochni rocznie po 100 złr.,
- 4) udziela stypendya 14 uczniom wysłanym do szkół zawodowych w Zakopanem i Świątnikach,
- 5) założył w roku 1884 powiatową kasę oszczędności, która dobre usługi powiatowi oddaje,
- 6) czuwa nad pożyczkowemi kasami, 21 źle administrowanych kas wziął tymczasowo we własny zarząd,
- 7) wybudował 86 kilom. dróg sposobem szosowym i w ogólności z wielkimi wyjątkami są drogi w powiecie dobre,
- 8) wykonuje kontrolę nad strażami ogniowymi w powiecie.

Prócz tego uchwaliła Rada powiatowa subwencyjonować szkółkę owocową w Kłaju i wnieść petycję o pomnożenie kursów rolniczych w powiecie, tudzież w przedmiocie budowy kanału z Krzeczowa do Wisły.

Brzesko.

Wydział powiatowy zaznacza, że starał się przedewszystkiem o urządzenie dobrej komunikacji w powiecie i posiada całą sieć dróg dobrze utrzymywanych, nadto z jego inicjatywy powstały wały ochronne nad brzegami rzek zagrażających wsiom kłeską. Nadto starał się Wydział powiatowy, ażeby kasy pożyczkowe gminne odpowiadały celowi.

Następnie ułożył Wydział powiatowy program ekonomicznej działalności, który Rada pow. przyjęła.

- I) Starania o przyspieszenie regulacji Uszwicy.

II) Starania o podniesienie chowu bydła i zbieranie funduszków na ten cel.

III. Wykończenie dróg powiatowych.

IV. Założenie kasy oszczędności, na który to cel są już potrzebne fundusze wyznaczone.

Zarząd powiatowy zaznacza jako dorobek w dziale ekonomicznym **Pilzno**. z dawniejszych lat wybudowanie 25—6 kilom. drogi powiatowej i założenie pożyczkowej kasy powiatowej.

Zarząd powiatowy przedstawia jako potrzeby najbliższej przyszłości, popieranie Towarzystwa rolniczego Kółek rolniczych, założenie szkoły przemysłowej i szkoły koszykarskiej, założenie powiatowej Kasy oszczędności i t. d.

Wydział powiatowy w Ropczycach donosi w krótkości:

Ropczyce.

- a) że założył powiatową Kasę oszczędności dla ułatwienia kredytu,
- b) że w latach klęsk udzielał ludności subwencji i sposobów zarobkowania i pośredniczył w otrzymaniu zapomóg,
- c) udzielał subwencji młodzieży rzemieślniczej, kształcącej się w szkołach fachowych.

Natomiast oświadcza Wydział powiatowy, że nie brał inicjatywy ani w zakładaniu Kółek rolniczych, ani stowarzyszeń przemysłowych, gotowym wszakże będąc do udzielenia poparcia i pomocy ile razy jej zażądano.

Na okólnik Wydziału krajowego w przedmiocie ekonomicznej działalności Rad powiatowych uchwaliła Rada powiatowa odpowiedzieć, że powiat jasielski, względnie Wydział pow. w miarę sił własnych spełnia wszystko to, co nadmieniony reskrypt obejmuje.

Jasło.

Wydział powiatowy w Rzeszowie solidaryzują się w zupełności z zapatrywaniem komisji gminnej Wys. Sejmu, podnosi w pierwszym rzędzie: jako postulat, regulację i zabezpieczenie brzegów Wisłoka, oraz przeprowadzenie sieci kanałów dla wód zaskórnych.

Rzeszów

Kredytu dostarcza włościanom pożyczkowa kasa powiatowa, jest jednak konieczne zasilenie jej kapitałami.

Źródło taniego kredytu jest nie tylko potrzebne dla kasy pożyczkowej, ale i dla zarządu powiatowego Kółek rolniczych, który zamierza urządzić składy w Rzeszowie.

W końcu porusza Wydział powiatowy potrzebę nauki rolnictwa w szkołach ludowych.

Wydział powiatowy wylicza następujące czynności w kierunku ekonomicznym: **Łańcut.**

1) z inicjatywy Wydziału pow. założona została szkoła sukiennicza w Rakszawie, szkoła tkacka i Towarzystwo handlowe w Łańcutie i szkoła koronkarska w Kańczudze,

2) z inicjatywy Rady powiatowej założone zostało Towarzystwo zaliczkowe w Łańcutie (obecnie z filiami w Leżajsku i Przeworsku), które obraca rocznie kapitałem około miliona,

3) ustanowiono fundusz dla zakupu rozplodników,

4) obecnie stara się Wydział pow. o zawiązanie spółki wodnej dla osuszenia bagien Leżajskich,

5) założono Towarzystwo handlowe i produkcyjne w Łańcutie, Zarząd sklepików wiejskich i Kółek rolniczych otrzymuje co roku subwencję,

6) wybudowano całą sieć dróg w sprawozdaniu wyliczonych,

7) Rada pow. przyjęła gwarancją 30.000 złr. celem doprowadzenia do skutku kolei lokalnych Przeworsk-Dynów.

Wydział powiatowy wyrażając wdzięczność Wydziałowi krajowemu za to, co dla powiatu ziałała, postanowił dalej rozwijać program ekonomiczny.

IV. Podgórze zachodnie.

Żywiec

Wydział powiatowy stwierdza, że w kierunku ekonomicznym prawie nic się nie zrobiło, ponieważ Rada powiatowa funduszków uchwalić nie chce.

Wydział powiatowy na podstawie uchwał ankiety przedstawia następujące wnioski:

- 1) zakładać liczniej szkoły ludowe, które w tamtejszym powiecie nawet w wielkich gminach wcale nie istnieją,
- 2) utworzyć składy soli bydłowej,
- 3) wyjednać u c. k. Rządu pozwolenia dla gmin, korzystania ze źródeł solnych,
- 4) ażeby Władze polityczne nie wzbraniały domokrażstwa za nierogacizną w całym powiecie, jeżeli w jednej tylko gminie pojawi się zaraza dyskowa,
- 5) wyjednanie subwencji drogowych, ponieważ powiat tylko w roku 1869 subwencję otrzymał,
- 6) założyć szkołę garbarską w Jelesni, przemysłu drzewnego i bednarskiego w Krzeszowie i garncarskiego w Żywcu,
- 7) przymusowa asekuracja,
- 8) Kolej lokalna Żywiec-Kęty-Oświęcim,
- 9) regulacja rzeki Soły,
- 10) sprawiedliwa klasyfikacja gruntów,
- 11) rozwój pszczelnictwa i zakładania szkółek,
- 12) hodowla owiec.

Limanowa.

Wydział powiatowy w Limanowej składa relację z ekonomicznej działalności tylko za rok ostatni, a mianowicie:

- a) udzielił subwencję w kwocie 300 złr. zarządowi powiatowemu Kółek rolniczych,
- b) wyznaczył 100 złr. na premiovanie bydła,
- c) udzielił stypendyum uczniowi szkoły w Zakopanem i dwie subwencje ochotniczym strażom ogniowym,
- d) wydał na utrzymanie dróg powiatowych w jednym roku 3856 złr., zaś na drogi gminne 3820 złr.

Nowy Targ.

Wydział powiatowy donosi, że rozpoczął akcję wspólnie z Towarzystwem rolniczym okręgowym w kierunku podniesienia chowu bydła i owiec i zachęcania do uprawy lnu, nie wyjaśnia jednak bliżej tej akcji.

Następnie podnosi, że stara się o założenie Kasy oszczędności powiatowej (co już w międzyczasie nastąpiło).

Następnie postanowił Wydział powiatowy przyczynić się do kosztów budowy kolei Chabówka-Zakopane, nakłania gminy do zaopatrzenia się w przyrządy pożarne i subwencyjonuje straże ochotnicze.

Wydział powiatowy uważa za konieczne:

- a) zalesienie nagich stoków gór w drodze przymusowej na zasadzie specjalnej ustawy,
- b) podniesienie chowu bydła i owiec,
- c) założenie szkoły kamieniarskiej i szkoły garbarskiej,
- d) ukończenie drogi krajowej Chabówka-Nowy Targ przez Sieniawę.

Wydział krajowy zauważyć musi, że akcja Wydziału powiatowego w kierunku rozwoju ekonomicznego jest stanowczo za małą. Górska gleba nie może wyżywić ludności, stąd też tysiące szukają po całym świecie zarobku.

Przy systematycznym działaniu w kierunku ekonomicznym dałoby się wiele zrobić, albowiem lud jest inteligentny, posiada wiele sprytu i przystępny ulepszeniom, których praktyczność uzna.

Wydział powiatowy w Grybowie podnosząc, że powiat jest mały i na- **Grybów.**
 leży do najuboższych w kraju, wylicza następujące czynności w kierunku ekono-
 micznym:

- 1) był głównym motorem do założenia Towarzystwa zaliczkowego w Grybowie, które jest głównym źródłem kredytu dla włościan,
- 2) czuwa nad pożyczkowymi kasami gmin, które znajdują się w porządku,
- 3) popiera tworzenie straży pożarnych subwencyami,
- 4) popierał założenie warstwu kołodziejskiego w Grybowie subwencyą w kwocie 1000 złr. i rocznym datkiem 100 złr.,
- 5) wybudował 47 kil. dróg i popiera budowę dróg gminnych,
- 6) pośredniczy w zaopatrywaniu ludności nasieniem lnu rybskiego,
- 7) udziela od 3 lat stały datek na poprawienie rasy bydła.

W końcu przedstawia Wydział powiatowy program najbliższej przyszłości:

- a) zakładanie Kółek rolniczych,
- b) sprowadzanie sztucznych nawozów,
- c) założenie magazynu dla soli bydłowej,
- d) wyjednanie taniego kredytu dla włościan na zasiewy,
- e) zaprowadzenie lepszych rozplodników.

Wydział powiatowy donosi, że nie spuszczał nigdy z oka spraw ekono- **Gorlice.**
 micznych powiatu.

Prezes i Członkowie zakładają Kółka rolnicze.

Wydział powiatowy subwencyjonuje szkołę przemysłową w Gorlicach, udzielił kilkanaście stypendyów dla dzieci szkół przemysłowych, zawiązuje ochotnicze straże ogniowe, zasila je funduszami, pośredniczy przy zakupie sikałek, wybudował 141 kil. szutrowanych dróg i to bardzo znacznymi kosztami.

W powiecie iatnieje 78 kas pożyczkowych gminnych, które Wydział powiatowy przez lustratora skupulatnie kontroluje.

32 gmin posiada lasy gminne, a nadto 4 gminy zakupiły przeszło 1000 morgów. Lasy te wymagają koniecznie fachowej kontroli. Wydział powiatowy stara się o ustanowienie leśnika powiatowego.

Nadto sprawdza Wydział powiatowy inwentarze gmin przy pomocy mierniczego stara się poodbierać to, co sobie sąsiedzi przywłaszczali.

Wydział powiatowy podnosi, że starał się zawsze o rozwój ekono- **Krosno.**
 miczny powiatu.

Wydział powiatowy wylicza te rozpoczęte akcje, które on dalej prowadzić, względnie popierać zamysła:

- a) popieranie skutecznej działalności Towarzystwa rolniczego nad poprawą bydła rogatego,
- b) utworzenie szkoły rolniczej i szkoły uprawy lnu w Suchodolu,
- c) utworzenie szkoły gospodyń wiejskich w Iwoniczu,
- d) melioracje gruntowe,
- e) Następnie starać się będzie o połączenie krajowych Towarzystw tkackich pod względem kierunku produkcji i handlu,
- f) Wydział powiatowy robił starania około założenia powiatowej Kasy oszczędności, która nie przyszła do skutku, bo nie uzyskał zatwierdzenia statutów. Obecnie ponowi te starania.

V. Podgórze wschodnie.

- 1) Rada powiatowa przystąpiła do Towarzystwa Kółek rolniczych, **Turka.**
- 2) Wydział powiatowy zakupuje nasiona lnu i koniczu i odsprzedaje członkom gmin po cenie zakupna,
- 3) zakupuje premie dla uczniów szkół

- 4) uzyskał stacye ogierów rządowych w Wysocku,
- 5) składa potrzebne fundusze na założenie szkoły kołodziejskiej. Dotychczas złożył 3500 złr.
- 6) Założył Kasę pożyczkową powiatową, dwie kasy pożyczkowe gminne i popiera Towarzystwo zaliczkowe,
- 7) do budowy drogi powiatowej Turka-Czarne przyczynia się powiat 25%,
- 8) utrzymuje drogę powiatową na Ostrów rocznym kosztem 1000 złr. i subwencyonuje drogi gminne, popiera projekt budowy kolei lokalnej Ustrzyki-Turka, subwencyonowawszy przedwstęp na roboty zasiłkiem 6000 złr.
- 9) zakupił dla wszystkich gmin ręczne sikawki, a nadto musi się każdy zaciągający pożyczki w kasie pożyczkowej lub Towarzystwie zaliczkowym wykazać asekuracją budynków.

Dolina.

Wydział powiatowy:

1. wybudował przy pomocy subwencji rządowych i krajowych drogę Dolina-Wełdzirz-Wyszków do granicy. Obecnie znajduje się ta droga w administracji rządowej.
 2. Założył 50 kas pożyczkowych z kapitałem obecnie 54.000 złr.,
 3. wyjednał dla gmin prawo poboru surowicy,
 4. zajmował się sprzedażą soli,
 5. wybudował w ostatnich 6 latach 11 mostów długości od 46—60 metrów, z tych 6 kosztem funduszków pow. do 30.000 złr. Dodać należy, że w powiecie jest 530 kilm. dróg i 1360 mostów, których utrzymanie bardzo trudne.
 6. Założył kasę oszczędności powiatową, która ma obrotu rocznego przeszło milion,
 7. poczynił wszelkie przygotowania do urządzenia szpitala pow. w Dolinie i ma zebranych na ten cel łącznie z zapisami 25.000 złr. W gminie Bolechowa, utworzył się fundusz na urządzenie przytuliska dla starców i kalek
 8. Starą się o założenie szkoły bednarsko-stolarskiej.
- Rada powiatowa, która się nad programem ekonomicznym zastanawiała, wyraziła cały szereg postulatów, z których co ważniejsze wyliczamy:
- a) zalesienie stoków gór,
 - b) regulacja rzek, które przy każdej powodzi niszczą obszerne przestrzenie gruntów,
 - c) sprowadzenie dostatecznej ilości nasion owsa sybirskiego, lnu i konopi inflandzkich,
 - d) zarybianie stawów i potoków,
 - e) udzielić subwencyę zwrotną celem eksploatacyi torfowisk w Dolinie,
 - f) utworzenia szkoły bednarsko-stolarskiej w Dolinie i garbarsko-kuśnierskiej w Bolechowie.

Kołomyja.

Z dotychczasowej działalności podnosi Wydział powiatowy:

- 1) na 75 gmin powiatu posiada 59 kas pożyczkowych,
- 2) wybudowano 121 kilom. dróg pow. i gminnych,
- 3) udziela gminom zaliczki zwrotne i bezzwrotne na zakupno sikawek i pośredniczy przy zakupnie.

Jako program przedstawia Wydział powiatowy:

- I) zakładanie Kółek rolniczych i udzielanie stypendyów dla uzyskania fachowych sił do prowadzenia Kółek.
- II) popieranie wszelkimi siłami sadownictwa i pszczelnictwa.
- III) założenie powiatowej Kasy oszczędności.
- IV) budowa dalszych dróg w oznaczonych kierunkach.

VI. Dorzecze Sanu i Dniestru.

Dobromil.

Sprawa ekonomicznej działalności Reprezentacji powiatowych była przedmiotem obrad Rady powiatowej na posiedzeniu z d. 23 stycznia 1891.

Ze względu na szczupłe fundusze, jakimi Rada powiatowa dysponuje, uchwalono na razie:

- a) wpłynąć na zawiązanie liczniejszych Kółek rolniczych,
- b) założyć szkółki drzew owocowych i wpływać na zakładanie takich szkółek przy szkołach,
- c) wpływać na zakładanie spółkowych dreniarń,
- d) wykonać kontrolę nad lasami gminnymi,
- e) rozciągnąć nadzór powiatowy nad rynnami wogóle i dążyć do ich zalesienia,
- f) regulacje Wiaru i Wyrwy. Budowa dróg Bircza-Rybotycze, Krościenko-Kuźmina i Hruszatycze-Nowe miasto w toku.

Wydział powiatowy podnosi, że od początku autonomii miał sprawy ekonomiczne na oku, a mianowicie:

Prze-
mysł

- a) jeszcze w roku 1868 przestrzegło okólnikiem wszystkie gminy powiatu i ich członków przed lekkomyślnym zaciąganiem długów w banku włościańskim, a gdy likwidacya tegoż banku nastąpiła, udzielał rady i pomocy dłużnikom,
- b) z inicjatywy Reprezentacyi pow. założone zostało Towarzystwo zaliczkowe rolne,
- c) już w r. 1868 postarała się Rada pow. o prawo sprzedaży soli z pożytkiem dla ludności,
- d) przy rewizyi katastru rozwijał Wydział pow. najenergicniejszą akcyę celem uchronienia ludności od wygórowanego opodatkowania,
- e) w latach klęsk elementarnych starał się Wydział pow. wyjednać jak najskuteczniejszą pomoc,
- f) nakłaniał ludność przy każdej sposobności do zabezpieczenia budynku od ognia,
- g) wyjednał od c. k. Rządu na naprawę dróg gminnych 60.0000 złr. prócz tego rekonstruował kosztem powiatu i subwencją fund. kraj. 53 kil. poprawił 80 kil. zaopatrzył kamiennym pokładem 8 kil. urządził dwa dojazdy kolejowe,
- h) nakłania włościan przy każdej sposobności, ażeby brali udział w dostawach piasku szutru i kamienia,
- i) uzyskał od c. k. skarbowej Dyrekcyi zwrot przebranych należności od kontrybuentów powiatu,
- k) popiera budowę szkół, udziela na ten cel subwencyi jak niemniej stowarzyszeniom naukowym i dobroczynnym,
- l) kontroluje 77 kas pożyczkowych gminnych, z których 44 jest obecnie w tymczasowym zarządzie Wydz. pow.
- m) obecnie zajmuje się urządzeniem powiatowej Instytucyi kredytowej, któraby włościanom taniego kredytu udzielać mogła.

W wyczerpującem sprawozdaniu przedstawia Wydział powiatowy ekonomiczną działalność Rady powiatowej prawie we wszystkich kierunkach, jakkolwiek dotychczas w skromnych rozmiarach. I tak udzielał Wydział powiatowy swej pomocy przy osuszaniu bagien, tępieniu myszy, nadzorował działalność nauczycieli gospodarstwa wiejskiego, udzielał subwencyi na cele chowu bydła, chowu drobiu, dla kursu rolniczego, szkole powroźniczej w Radymnie, szkole koszykarstwa.

Jaro-
sław.

W powiecie istnieją w przeważnej części gmin kasy pożyczkowe, tudzież trzy Towarzystwa zaliczkowe, które ludności dostatecznego kredytu udzielają.

Nadto stara się Wydział powiatowy o komunikacye publiczne i przedstawia cały program budowy dróg.

Wydział powiatowy uważa jako bardzo ważną kwestyę uregulowanie pastwisk gminnych, zasadzanie nieużytków łożyną i podnoszenie przemysłu

domowego, na które to cele Wydział powiatowy w budżecie na rok 1897 400 zfr. przeznaczył.

Mościska. Wydział powiatowy w Mościskach spełniał zawsze z uznania godną gorliwością swe zadanie i dążył do rozwoju ekonomicznego powiatu. Stwierdzają to liczne relacje, które Wydział krajowy otrzymywał.

Obecnie podnosi Wydział powiatowy, że w ostatnich czasach z inicjatywy Rady powiatowej, powstało powiatowe Towarzystwo handlowe z siedzibą w Mościskach i Towarzystwo stolarskie w Sądowej Wiszni.

Nadto stwierdza Wydział powiatowy, że do obecnej chwili wybudowanych jest 33 kilometrów dróg, kosztem 164.000 zfr.

W końcu kreśli Wydział pow. bardzo obszerny program dalszej działalności, który był przedmiotem kolegialnych obrad Wydziału powiatowego.

Stare-miasto. W załatwieniu okólnika uchwaliła Rada powiatowa przeprowadzić komunikacje w powiecie do dobrego stanu i założyć powiatową kasę oszczędności.

Sambor. Rada powiatowa w Samborze podnosząc z największym uznaniem intencje Wys. Sejmu skreśla w wyczerpującym referacie dotychczasową swą działalność.

Z ważniejszych akcji podnosimy następujące:

- a) przeznaczają rocznie 200 zfr. dla gmin, celem osuszania bagien,
- b) stara się o uregulowanie użytkowania pastwisk i ulepszenia takowych,
- c) subwencyjonuje szkołę przemysłową i udziela stypendya,
- d) spowodowała gminy do założenia 18 kas pożyczkowych z kapitałem 19478 zfr., założyła kasę pożyczkową powiatową, której kapitał obecnie przeszło 30.000 wynosi, założyła powiatową kasę oszczędności,
- e) wybudowała 18 kilometrów drogi powiatowej,
- f) składa fundusze dla nieuleczalnych ubogich (5027 zfr. 86 cent. i na popieranie oświaty).

Rada powiatowa podnosząc z naciskiem, że tylko brak funduszków przeszkadza skuteczniejszej akcji, podnosi następujące dezyderata:

- I. regulacja górnego Dniestru,
- II. osuszenie bagien,
- III. zakupno dla każdej gminy buhaja,
- IV. zalesianie nieużytków,
- V. zaprowadzenie przymusowej asekuracji od ognia i wiele innych.

Gródek.

Wydział powiatowy:

1. popiera Towarzystwo gospodarze,
2. staraniem jego zawiązało się 12 Kółek rolniczych,
3. stara się usilnie o to, ażeby gminy jako takie miały z gruntów lepsze dochody i prowadziły racjonalną gospodarkę,
4. założył wspólnie z Magistratem w Gródku stowarzyszenie szewców i udzielił mu subwencji,
5. oddaje wszelkie dostawy do dróg powiatowych i gminnych spółkom włościan,
6. wykonuje kontrolę nad kasami pożyczkowymi, które jednak znajdują się w znacznej części w złym stanie,
7. poczynił kroki celem założenia powiatowej kasy oszczędności,
8. wybudował 23 kilm. dróg powiatowych, 32 kilm. szutrowanych dróg gminnych i wstawia w budżet rocznie 15.000—20.000 zfr. na drogi,
9. czyni usilne starania, ażeby gminy zaopatrzyły się w przyrządy pożarne i organizowały straże pożarne.

Wobec okoliczności, że wstawiono w budżety gmin raty na zakupno sikawek, będzie cel w krótkim czasie osiągnięty.

Wydział powiatowy w Rudkach:

Rudki.

- 1) popiera działalność Towarzystwa gospodarczego i Kółek rolniczych,
2. udzielił subwencji na założenie szkoły tkackiej w Komarnie i subwencyjonuje stale szkołę koszykarską w Rudkach. Udziela stypendya uczniom.
3. Dopomagał do założenia Towarzystw zaliczkowych w Rudkach i Komarnie i nadzoruje kasy pożyczkowe gminne,
4. wybudował znacznym kosztem 15 kilm. dróg powiatowych,
5. nakłaniał ludność do asekuracji.

Wydział powiatowy donosi, że Rada pow. założyła w r. 1873 powiatową kasę pożyczkową, udziela corocznie subwencyę dla przemysłowej szkoły w Drohobyczu w kwocie 150 złr., dla utworzyć się mającej szkoły szewców 150 złr. i popiera każdą działalność prywatną dążącą do podniesienia stosunków ekonomicznych.

Drohobycz.

Wschodnie — środkowe.

Z ważniejszych czynności Wydziału i Rady powiatowej w zakresie ekonomicznym podnosimy następane:

Cieszanów.

I. Wybudował w okresie 1890—1896 16 kilm. 800 metr. dróg powiatowych, 12½ kilm. dróg gminnych szutrowanych, kosztem 118.000 złr,

II. założono w powiecie 8 kas pożyczkowych gminnych z kapitałem 8.900 złr. Prócz tego istnieją w powiecie dwa Towarzystwa zaliczkowe.

III. Wspiera działalność Oddziału Towarzystwa gospodarskiego i komisji hodowlanych,

IV. zajmował się sprzedażą soli,

V. kosztem funduszu powiatowego, ukończyło kilkunastu stypendystów szkołę uprawy lnu w Gródku, kilku niższe szkoły rolnicze, jeden kurs melioracyjny,

VI. założono kosztem przeszło 40.000 złr. szpital na 40 łóżek i t. d.

W dalszym ciągu przedstawia Wydział powiatowy potrzeby ekonomiczne powiatu a między innymi potrzeby uregulowania, użytkowania pastwisk i lasów.

Wydział powiatowy z Żółkwi:

Żółkiew.

1. popiera oddział Towarzystwa gospodarczego,

2. przystąpił do związku Kółek rolniczych z 4 udziałami,

3. stara się wspólnie z powiatem sokalskim i rawskim o osuszanie bagien,

4. wyjednał zabudowywanie potoku w Glinieku,

5. uchwalił zakupić buhaja dla gmin,

6. wyjednał zaprowadzenia kursów rolniczych przy szkole ludowej w miastach i udziela uczniom stypendya,

7. stara się o najczęstsze urządzenie odczytów przez nauczycieli wędrownych,

8. subwencyjonuje szkołę przemysłową w Żółkwi. W ogólności popiera w każdym kierunku subwencyami fachowe nauki.

9. Popiera Towarzystwa zaliczkowe w Żółkwi i Kulikowie. Rada powiatowa udzieliła Towarzystwu zaliczkowemu w Żółkwi porękę na pożyczkę w kwocie 45 000 złr. przeznaczoną na konwersyę długów włościańskich zaś Towarzystwu w Kulikowie na 5000 złr.

10. Wybudował drogę, ze Żółkwi do Krechowa (8 kil.), obecnie buduje drogę z Żółkwi do Kamionki i uchwalił budowę dwóch dojazdów kolejowych,

11. subwencyjonuje strażę ogniową.

Lwów.

Wydział powiatowy we Lwowie wylicza następujące czynności w kierunku rozwoju ekonomicznego:

1) starał się usilnie o podniesienie dochodów z majątków gminnych, których wartość przeszło 2 miliony wynosi. Do majątków gminnych należą wspólne grunta w obszarze 15.000 morgów i Wydział pow. stara się usilnie o uregulowanie użytkowania i osiągnął w tej mierze pewne rezultaty. Dochód z majątków gminnych podniósł się w czasie od 1890-95 o 20%, a niedobory budżetowe obniżyły się znacznie.

2) W powiecie istnieje 78 kas pożyczkowych gminnych z kapitałem 145.841 zł, które Wydział pow. nadzoruje,

3) wybudowano 40 km. dróg murowanych, 80 mostów nowych. Koszt tych robót wynosi 271.000 zł., z czego 184 000 zł. pokrył fundusz powiatowy. Dotacja roczna na cele drogowe wynosi 30.000 zł.

4) Udzielał gminom i obszarom dworskim pomocy przy wnoszeniu reklamacji przeciwko wynikom oszacowania. Rezultatem tej akcji było obniżenie podatku gruntowego o 6000 zł.

5) Rada powiatowa założyła powiatowe Towarzystwo zaliczkowe uposażając je pożyczką w kwocie 40.000 zł. Do akcji Towarzystwa należała konwersja długów włościańskich. Długi te do samego Banku włościańskiego wynosiły 359.000, a obecnie już tylko 17.000 zł.

6) Zajmował się sprzedażą soli warzonki, wskutek czego obniżona została cena topki na 11 ct.,

7) założył powiatowe Towarzystwo handlowe, które obecnie przekształciło się na Związek handlowy dla Kółek rolniczych i sklepów wiejskich, który to związek utrzymuje w domu Rady pow. hurtowny skład towarów i oddaje sklepom wiejskim chrześcijańskim usługi,

8) stara się usilnie o regulację Pełtwi, regulację potoku w Zboiskach, osuszanie gruntów w Malechowie itd.,

9) dla podniesienia chowu bydła utworzony został fundusz powiatowy pożyczkowy dla ułatwienia gminom zakupna buhaji,

10) udziela rocznie dwa stypendya synom włościan dla kształcenia się w szkołach fachowych,

Bóbrka.

Wydział powiatowy i Rada powiatowa w Bóbrce zastanawiając się nad potrzebami ekonomicznymi powiatu, uznały jako konieczne:

a) założenie spółki szewskiej w Bóbrce,

b) założenie szkoły tkackiej w Brzozdowcach,

c) utworzenie instytucji finansowej w Chodorowie,

d) założenie szkoły koszykarskiej w okolicy naddniestrzańskiej.

Wydział powiatowy uzasadniając swe wnioski, przedstawia drastycznie opłakane stosunki szewców w Bóbrce, którzy dla braku zasobów pieniężnych na zakupno skór, są wyzyskiwani przez spekulantów tak dalece, że taki szewc za dzień mo-oliej pracy zaledwie 20 kilka do 30 centów otrzymuje.

Również wyzyskiwani są mieszkańcy Chodorowa i sąsiednich gmin, którzy się trudnią drobnym handlem nierogacizny i wypasem bydła, mogą potrzebne im kapitały dostać tylko na wygórowane procenta.

Rohatyn.

Wydział powiatowy w Rohatynie wykazuje cały szereg usiłowań celem podniesienia dobrobytu w powiecie. Wyliczamy co ważniejsze:

a) popiera we wszystkich kierunkach skuteczną działalność tamtejszego Towarzystwa gospodarczego okręgowego i udzielił mu subwencyę na podniesienie sadownictwa.

b) popiera działalność Kółek rolniczych i udziela Zarządowi roczną subwencyę w kwocie 100 złr. Nadto lustrator gmin jest zarazem lustratorem Kółek rolniczych.

c) Czyni usilne zabiegi w sprawie osuszenia doliny Gniłej Lipy i z jego inicjatywy rozpoczęła się akcja osuszenia gruntów gminy Hanowce,

- d) stara się usilnie o wprowadzenie w życie ustawy hodowlanej i ma już zebrany fundusz 1700 złr.,
- e) ustanowił fachowy nadzór nad lasami gminnymi.
- f) stara się o wzorowy warsztat tkacki w Bursztynie i odłożył już na ten cel 500 złr.,
- g) czuwa starannie nad kasami pożyczkowymi,
- h) udziela znaczne subwencje na budowę dróg Bursztyn-Łopuszna 5000 złr., Chodorów-Rohatyn 5000 i 500 złr., Knihynicze 1000 złr., na budowę kolei Chodorów-Podwysokie 10.000 złr., wybudował drogę powiatową do Bołszowiec i wiele dróg gminnych,
- i) zamieszcza rok rocznie w budżecie 450 złr. na subwencje dla straży pożarnych.
- Zarazem uchwalił Wydział powiatowy jako program rozwinięcia dalszej działalności we wszystkich powyżej wymienionych kierunkach.

Wydział powiatowy:

- 1) subwencyjonuje dział produkcji gospodarczej w kierunku chowu bydła i koni,
- 2) subwencyjonuje szkołę tkacką w Glinianach i udziela 2 uczniom stypendya,
- 3) z inicjatywy i za poparciem Rady pow. założone zostało Towarzystwo zaliczkowe w Glinianach. Kasy pożyczkowe gminne są należycie uprządkowane.
- 4) Zbudował w ostatnich 12-tu latach przeszło 50 klm. dróg w różnych kierunkach,
- 5) wskutek usiłowań Rady powiatowej powstał szpital powiatowy na 32 łózek.
- Rada powiatowa zastanawiając się nad potrzebą rozwoju ekonomicznego, uchwaliła następny program:
- a) starać się o uzyskanie kolei Zadwórze-Przemysłany-Rohatyn,
- b) budowa dróg szutrowanych do Pomorzana, Strzeliska i Gołogór,
- c) regulacja Pełtwi i Gniej Lipy, tudzież zalesienie wydm piaszczystych około Glinian i Zadwórza,
- d) dążyć, ażeby gminy z pastwisk i lasów lepiej użytkowały ak dotąd.

Prze-
mysłany.

Z ważniejszych czynności w zakresie ekonomicznym podnosi Wydział powiatowy:

- 1) wybudowano 9 klm. drogi z Litatyna do Kozowy,
- 2) budowa drogi powiatowej Horodyszczce-Kozłów-Jezierna na ukończeniu,
- 3) subwencyjonuje Wydział pow. budowę mostów i szutrowanie dróg gminnych,
- 4) z inicjatywy Wydziału pow. założona została kasa pożyczkowa w Brzeżanach,
- 5) nabyto od banku włościańskiego w likwidacji pretensje do kilkuset włościan za mniejszą połowę wartości i rozłożono dłużnikom spłatę na dłuższe terminy,
- 6) udziela znaczną subwencję szkole przemysłowej w Brzeżanach i stypendya uczniom,
- 7) w większej połowie gmin powiatu założono kasy pożyczkowe,
- 8) zajęto się zakupem i sprowadzeniem sikawek ogniowych, które prawie wszystkie gminy posiadają.

Brze-
żany.

VIII. Północno-wschodnie.

Złoczów. Wydział powiatowy skreśla działalność ekonomiczną z ostatnich lat jak następuje:

- a) przeznaczano rok rocznie w budżecie po 500 złr. na cele chowu bydła,
- b) udzielano stypendya dla uczniów szkół fachowych. Dotychczas ukończyło 7 uczniów szkoły fachowe.
- c) Założono w ogóle 94 kas pożyczkowych gminnych z kapitałem 160.301 złr.,
- d) rozszerzono działalność powiatowej kasy pożyczkowej, udzielając gminom jako takim pożyczek na budowę szkół i t. d.,
- e) wybudowano 77 klm. dróg szutrowanych,
- f) zachęcano ze skutkiem gminy do sprawienia przyrzędów pożarnych.

Sokał. Wydział powiatowy w Sokału przedłożył sprawozdanie ze swej działalności w okresie od 1891—96.

Z powyższego sprawozdania okazuje się, że działalność Wydziału pow. w dziale rozwoju komunikacji była rozległą:

zbudowano 13½ klm. dróg kosztem 92.339 złr., wydano na rekonstrukcję dróg gminnych 20.000, na utrzymanie dojazdów kolejowych i wykupno mostu na Bugu 10.000 złr.

Nadto urządził Wydział pow. przedsiębiorstwo powiatowe, budując cegielnię okręgową kosztem 32.315 złr., ażeby uzyskać materiał dla budowy dróg. Wydział powiatowy wykazuje znaczne zyski z tego przedsiębiorstwa.

Nadto wykazuje Wydział pow., że wydano na drogi gminne w tym okresie subwencje 14.300 złr. na kupno materiałów na mosty i robotę cieślską 18.560 złr.

Zbudowano w tym czasie 304 mostów i zreparowano 484 mostów. Nadto zbudowano most na Bugu kosztem około 22.000 złr.

Nadto dla ulepszenia gospodarki gminnej podzielił Wydział powiatowy powiat na 13 okręgów pisarskich. Każdy pisarz dostaje przeciętnie 450 złr.

Wydział powiatowy donosi, że instytucja pisarzy okręgowych istnieje od lat 5-ciu i znalazła grunt pod nogami. Prócz tego jest każda gmina corocznie przez lustratora powiatowego lustrowaną.

Kamionka. Wychodząc z zapatrywania, że oświata jest główną dźwignią dobrobytu, Rada powiatowa udzieliła przedewszystkiem ubogim gminom znaczne subwencje na budowę szkół, zapomogi nauczycielom i zasiłki na zakupno książek i premii.

Nadto udzielała i udziela Rada powiatowa stypendya i zasiłki dla uczniów szkół średnich i seminaryów nauczycielskich.

Wystąpiła Rada powiatowa z inicjatywą budowy szkoły kołodziejstwa i bednarstwa, która rozwija się pomyślnie, Rada powiatowa wydaje rocznie około 1000 złr. na stypendya dla uczniów tej szkoły.

Za inicjatywą Rady powiatowej założoną została szkoła szewstwa w Witkowie i Rada pow. udziela uczniom stypendya i zasiłki.

Wkońcu wysyła Rada powiatowa uczniów do szkoły tkackiej i kowszykarskiej.

Rada powiatowa postarała się o urządzenie większej ilości składów soli, a obecnie objęła zastępstwo Wydziału krajowego w sprzedaży soli.

Za inicjatywą Rady pow. założone zostało Towarzystwo zaliczkowe w Radziechowie i przy temże Towarzystwie handel mieszanych towarów pod firmą „Bazar Radziechowski“, celem zaopatrywania w towary sklepików wiejskich.

Również założone zostało z inicjatywy Wydziału pow. Towarzystwo zaliczkowe w Kamionce, w którym Wydział pow. mianuje w myśl statutu jednego z Dyrektorów, a nadto ma wpływ na wybór Rady nadzorczej.

Nadto istnieje w powiecie 70 kilka nieźle administrowanych kas pożyczkowych gminnych.

Rada powiatowa popiera od dawnych czasów straże pożarne, pośredniczy w zakupie przyrządów ogniowych i zalicza potrzebne na ten cel fundusze.

Za usilnem staraniem Rady powiatowej wybudowaną została droga krajowa Lwów-Stojanów w długości 76 klm i Rada pow. przyczyniła się do tej budowy 30.000 złr., a nadto za staraniem Rady pow. dała gmina Kamionka i dwór po 12 000 złr.

Nadto wybudowano drogi: dojazd kolejowy w Busku, droga powiatowa Busk-Rakobut (6 klm. 860 m.), Busk-Chołojów (30 klm.), Busk-Kozłów (3 1/2 klm.), Lisko-Nowosiółki-Zadwórze (57000), droga przez Skreptów na ukończeniu. Prócz tego objął Wydział pow. budowę drogi strategicznej z Buska do Toporowa (18 klm.) i przyczyni się datkiem w kwocie 10.000 złr.

Budowa dróg Kamionka-Batiatycze i Radziechów-Szczurowice w toku.

Za staraniem Wydziału pow. przeprowadzono regulację potoku „Dumnego“, zaś regulacja Bugu i osuszanie bagien Stojanowskich w toku.

Uchwałą z d. 12 stycznia 1897 postanowiła Rada pow.:

1) zawezwać gminy, ażeby zakupywały i utrzymywały licencyonowane buhaje.

2) Rada powiatowa wyznaczyła kredyt na premiowanie bydła.

3) Postanowiła odnieść się do Wydziału kraj. z prośbą, ażeby sprawa ulepszenia pastwisk gminnych uregulowaną została w drodze ustawodawczej.

4) Poleciała Wydziałowi pow., ażeby zawiązał rokowania z Towarzystwem zaliczkowym w Kamionce o założenie magazynu narzędzi rolniczych, nasion i sztucznych nawozów.

IX. P o d o l e.

Wydział powiatowy, względnie Rada pow. wykazuje następujące ekono-Tarnopol.
miczne czynności:

1) Wspiera działalność towarzystw gospodarskich.

2) Subwencyjonuje szkołę rolniczą w Nastasowie, szkołę kilimkarską w Tarnopolu (200 złr.), warsztat złotniczo-rzeźbiarski (300 złr.) i utrzymuje przy tym warsztacie dwóch uczniów, subwencyjonuje naukę zręczności w Białej, szkołę przemysłową w Tarnopolu.

3) W każdej gminie powiatu istnieje kasa pożyczkowa należycie kontrolowana, a nadto staraniem Wydziału pow. założony został Bank powiatowy, który udziela pożyczek ogólnie.

4) Wybudowano sieć dróg szutrowanych 123 klm., przyczyniono się do budowy wschodnio-galic. kolei kwotą 30.000 złr.

5) Każda gmina zaopatrzona jest w sikawki i rekwizyta ogniowe, a nadto zorganizowane są straże ogniowe i pogotowia. Nadto stara się Wydział pow., ażeby włościanie asekurowali budynki od ognia.

Wydział powiatowy podnosi, że dotychczasowa działalność ekonomiczna ograniczała się do starania około stanu dróg, nadzoru nad funduszami gminnymi i wyjednywania zapomóg, ażeby ludności dostarczyć przystępnego zarobku. **Zbaraż.**

Wydział pow. uchwalił zarazem program działalności w kierunku podniesienia chowu bydła i owiec. W tym celu należy postarać się o lepszych rozplodników, urządzić popularne wykłady dla włościan.

W kierunku podniesienia drobnego przemysłu postanowił Wydział pow. wyjednać od Rady pow. odpowiednie fundusze na poprawę przynajmniej kilku, dotychczas prymitywnych warstatów tkackich.

Dla kredytu włościańskiego istnieje w powiecie 48 kas pożyczkowych, a Wydział pow. starać się będzie, by w każdej gminie była kasa pożyczkowa.

Wkońcu postanowił Wydział pow. odnieść się do gmin, ażeby wstały w budżety odpowiednie kwoty na rekwizyta ogniowe.

Skalat. Wydział powiatowy donosi:

a) Że udziela rocznej subwencji w kwocie 500 złr. warstawi kołodsiejskiemu i kowalskiemu w Grzymałowie.

b) Udzielał stypendya nauczycielom dla odbycia kursów zręczności.

c) Prowadzi sprzedaż soli.

d) W każdej gminie jest kasa pożyczkowa, należycie kontrolowana. Kapitał w kasach ulokowany wynosi 244.775 złr.

Nadto zamierza Rada pow. założyć kasę oszczędności lub inną instytucję pieniężną, ociąga się jednak trochę z założeniem, znając dokładnie włościanina tamtejszych stron, który często korzysta tylko z łatwej sposobności i pożyczka, chociaż nie potrzebuje i nie troszczy się wcale o oddanie.

e) Wybudowano 82 klm. szutrowanych dróg.

f) Do budowy kolei Borki-Grzymałów przyczynia się powiat i interesowani 90.000 złr.

g) W trzech miasteczkach istnieją ochotnicze straże ogniowe, a każda gmina posiada odpowiednią sikawkę pożarną.

h) Interweniował Wydział pow. ze skutkiem pomiędzy bankiem włościańskim i dłużnikami.

Trembo-wła. Wydział powiatowy Trembowli przedkłada jedynie desiderata na przyszłość, jako to:

a) Zakładanie czyteln i Kółek rolniczych w każdej gminie.

b) Bezpłatne rozdzielanie nasion roślin pastewnych ubogim gospodarzom.

c) Osuszanie bagien, zalesienie nieużytków.

d) Podniesienie sadownictwa i chowu bydła.

e) Założenie szkół kamieniarskiej, tkackiej i powroźniczej.

Powiatowa Kasa oszczędności i Towarzystwo zaliczkowe w Strusowie zaspokajają potrzeby kredytu.

Czortków. Wydział powiatowy w Czortkowie solidaryzując się w zupełności z zapatrywaniami komisji gminnej W. Sejmu, podnosi z dotychczasowej działalności co następuje:

1) Gorliwa działalność w sprawie budowy dróg powiatowych i gminnych, wybudowane drogi Wierzbowiec-Białobóznica, Wygnanka-Probuźna, Dzuryn-Pawszówka, Jagielnica-Jezierzany.

2) Nadzór nad majątkami gmin i nad kasami pożyczkowymi, które w każdej gminie istnieją.

3) Subwencyonowanie kolei transwersalnej i uchwalenie subwencji 20.000 złr. dla kolei podolskiej.

4) Pośredniczenie w zakupie i gwarantowanie spłaty sikawek dla gmin i przyrządów ogniowych.

5) Subwencyonowanie Kółek rolniczych, hodowli bydła, współdziałanie przy założeniu szkoły rolniczej w Jagielnicy i udzielanie stypendyów dla uczniów szkół fachowych.

Wydział powiatowy starał się:

Zaleszczyki.

- 1) O podniesienie kultury gruntów, będących własnością gmin.
- 2) Przystępuje obecnie do zakładania Kółek rolniczych i sklepików.
- 3) Rada powiatowa wstawia w budżet 250 złr. rocznie na podniesienie hodowli bydła.
- 4) Wydział powiatowy stara się o założenie szkoły sadowniczo-ogrodniczej w Zaleszczykach i Rada powiatowa wyznaczyła na ten cel 2500 złr.
- 5) Stara się o podniesienie garncarstwa w Uścieczku i odniósł się do Wydziału krajowego o przysłanie fachowego nauczyciela.
- 6) Stara się podnieść kasy pożyczkowe gminne, które są w wielkiem zaniedbaniu.
- 7) Rada powiatowa uchwaliła założyć powiatową kasę oszczędności.
- 8) Na budowę i utrzymanie dróg wydaje Wydział powiatowy rok rocznie około 15.000 złr.
- 9) Rada powiatowa uchwaliła na budowę kolei lokalnych subwencję w kwocie 25.000 złr.
- 10) Stara się o utworzenie ochotniczych straży ogniowych i subwencyonuje takowe.

Wydział powiatowy:

Buczacz.

- a) wyjednywał w latach klęsk znaczne subwencje i bezprocentowe pożyczki, zakupywał zboże i dostarczał ludności zarobku przy budowie dróg;
- b) utworzył fundusz pożyczkowy zapomogowy włościański w kwocie 3000 zł. i udziela z niego podupadłym bezprocentowych pożyczek;
- c) założył towarzystwo zaliczkowe pow. i rozpoczął konwersję długów włościańskich;
- d) czuwa nad kasami pożyczkowymi gminnymi;
- e) wydzierżawiono w części gmin zbędną dla tych gmin część pastwisk na pole orne;
- f) przeprowadził ugodę pomiędzy gminą Manasterzyska i chrześcijańską gminą o pastwiska i drzewostany;
- g) robi próby z nawozami sztucznymi;
- h) wyznacza rocznie po 300 zł. na zakupno buhaji;
- i) rozdzielił po gminach 300 sikawek ręcznych;
- k) zajmował się sprawą pokrycia kosztu budowy szkół, a w niektórych wypadkach sam przeprowadzał budowę szkół;
- l) udzielał znaczne kwoty na premie i zapomogi ubogich uczniów;
- m) płaci rocznie na utrzymanie uzupełniającej szkoły przemysłowej 200 złr.
- n) popierał bardzo utworzenie wyższego gimnazjum w Buczaczu i płaci roczną subwencję 1500 złr.;
- o) wybudowano znaczną sieć dróg z wielkimi kosztami, a obecnie buduje się droga Niżniów-Jazłowiec kosztem około 200.000 złr.

Okólnik Wydziału krajowego w przedmiocie ekonomicznej działalności był przedmiotem narad na posiedzeniu Rady powiatowej.

Horodenka.

Dotychczasową ekonomiczną działalność streścił Wydział pow. w obec Rady następnie:

- a) przekształca pożyczkową kasę powiatową na kasę oszczędności;
- b) buduje szkoły tkactwa;

c) bierze udział w budowie kolei Delatyn-Horodenka, prowadzi dalszą budowę drogi powiatowej Niezwiska-Obertyn, kończy budowę drogi Horodenka-Czernelica;

d) dąży zaopatrzenia gmin w buhaje.

W wyliczaniu tem pominiętą jest działalność co do kas pożyczkowych gminnych.

Rada powiatowa uchwaliła następujący program:

- I. Dążyć do oszuszenia moczar, wynoszących kilka tysięcy morgów.
- II. Dążyć do regulacji rzeki Czerniawy.
- III. Podjąć budowę drogi z Horodenki do Obertyna.
- IV. Wyszukać fachowca celem zbadania pokładu torfu.
- V. Podjąć starania o założenie seminarium nauczycielskiego w Horodence.

Śniatyn.

Wydział powiatowy przedstawił Radzie powiatowej na posiedzeniu z dnia 26. listopada 1896 czynności ekonomiczne w ostatnim sześcioleciu jak następuje:

- a) budowa drogi powiatowej Zabłotów-Rożniów kosztem 132.737 zł.;
- b) inicjatywa w założeniu szkoły koszykarskiej w Dziurowie i udzielanie stypendyów uczniom;
- c) kreowanie kilkunastu kas pożyczkowych i zabiegi o kasę oszczędności;
- d) starania około hodowli bydła przez utrzymywanie rozplodników i urządzanie wystaw bydła.

Rada powiatowa uchwała następujący program:

- I. Celem podniesienia chowu bydła, ma każda gmina utrzymywać licencyonowanego buhaja i na ten cel ma być wstawiona w budżet każdej gminy na rok 1897 rata pożyczki zaciągnąć się mającej.
- II. Melioracja łąk i gruntów.
- III. Regulacja lokalna rzek; na ten cel wstawiono w budżet 500 zł.
- IV. Założenie kasy oszczędności.
- V. Na zakupno sikawek dla gmin uchwaliła Rada powiatowa wstawić w budżet 2000 zł.
- VI. W końcu uchwała Rada powiatowa budowę dalszych dwóch dróg.

Z powyższego zestawienia okazuje się, że niema prawie powiatu, któryby nie wykazał jakiejs działalności w kierunku ekonomicznym. Zachodzą jednak pomiędzy powiatami bardzo znaczne różnice; jedne są w całej pełni rozwoju akcji ekonomicznej. walcząc z przeszkodami, — drugie są dopiero w początkach.

Również co do kierunku działalności są znaczne różnice, co jest zupełnie zrozumiałe, a nawet konieczne.

Każdy powiat stara się przedewszystkiem o to, czego mu najbardziej potrzeba, a potrzeby poszczególnych okolic tak rozległego i pod względem geologicznym różnolitego kraju, muszą być rozmaite. Nadto przy rozpatrywaniu wniosków i programów Wydziałów powiatowych dostrzegać się czasem daje pewien brak wiary w swe siły, czy we własną wytrwałość, który to pesymizm jeden z Wydziałów powiatowych bardzo słusznie, jako ważną przeszkodę w rozwoju ekonomicznym zaznacza.

I tak jeden z Wydziałów powiatowych, który zresztą kilka dodatkowych akcji wyliczył, uchwalił odpowiedzieć Wydziałowi krajowemu, że nie może roz-

wijać skutecznej działalności dla braku sił intelektualnych i materyalnych. Do tej uchwały dodać musimy ze swej strony, że powiat ten należy do najbardziej przemysłowych w naszym kraju, nie jest przeciążony dodatkami do podatków i posiada wielką siłę podatkową, podatki bowiem bezpośrednie uiszczane w roku 1896 w tym powiecie wynosiły 357.386 zł.

Rozpatrując kierunki akcji ekonomicznej, okazuje się, że akcja Reprezentacji powiatowych w kierunku rozwoju publicznych komunikacji jest najwydatniejszą i wiele Reprezentacji powiatowych może się wynikami pochlubić.

Poszczególne cyfry wydatków drogowych udowadniają, że częstokroć wyłożono wszelkie siły, ażeby tylko poprawę komunikacji publicznych osiągnąć, nawet z ujmą innych działów ekonomicznych, na które środków nie starczyło.

Snadź potrzeba dobrych dróg i kolei żelaznych, na rzecz których Reprezentacje powiatowe wielkie ofiary ponosiły i ponoszą, była głęboko odczuta u całej ludności.

Drugą z rzędu działalnością, którą się Reprezentacje powiatowe najbardziej zajmowały, jest wytworzenie przystępnego kredytu, szczególnie dla włościan.

Jedna grupa Wydziałów powiatowych pozakładała pożyczkowe kasy powiatowe, dotując je nawet hojnie; — druga założyła lub zakłada powiatowe kasy oszczędności, nawet obok powiatowych kas pożyczkowych, — wreszcie trzecia grupa wzięła inicjatywę w zakładaniu Towarzystw zaliczkowych, udzielając nawet takowym pożyczek, a nawet wyjątkowo zastrzegając sobie w statucie wpływ na wybór Dyrekcyi i Rady nadzorczej (n. p. Kamionka).

Szczególniejszą uwagę zwraca kasa włościańska urządzona przez Wydział powiatowy w Krakowie z funduszu laudemiałnego w kwocie 109.000 zł., która udziela włościanom dotkniętym klęskami lub podupadłym, pożyczek na 2 proc. na 5, 10 i 15 lat.

Obok tych instytucji finansowych starały się Wydziały powiatowe o zakładanie kas pożyczkowych gminnych, możliwie najliczniejszych. W niektórych powiatach jest tyle kas pożyczkowych, ile gmin.

Zdanie Wydziałów powiatowych co do funkcjonowania kas pożyczkowych jest bardzo rozmaite.

Jedne Wydziały powiatowe uzalają się na złe funkcjonowanie kas pożyczkowych; drugie zaś (szczególniej w zachodniej części kraju) donoszą, że gospodarka w kasach pożyczkowych jest prawidłową i zaspokaja potrzeby drobnego kredytu włościan. W powiatach, w których otoczono kasy pożyczkowe zaraz po ich założeniu ścisłym i systematycznym nadzorem i przyuczano ludność do przestrzegania terminów spłaty, są stosunki więcej uregulowane, niżeli w innych.

Kończąc dział o kredycie, nie możemy pominąć uwag kilku Wydziałów powiatowych (n. p. skałackiego), które zwlekają z powołaniem w życie znaczniejszych instytucji kredytowych, wyrażając obawę, że zbytne ułatwienie kredytu dla włościan może mieć ujemny wpływ, albowiem ludność włościańska tamtejszych okolic korzystałaby chętnie z łatwego kredytu, nie bardzo troszcząc się o oddanie zaciągniętych pożyczek.

Z kolei podnieść należy te Wydziały pow., które zajmują się zawiązywaniem związków handlowych, spółek rolniczych i przemysłowych, jak n. p.: krakowski, lwowski, łańcucki, kamionecki, przemyski itd. Oczywiście, że nie każdy Wydział powiatowy może rozwijać taką akcję na większą skalę, inne zadowalniać się muszą mniejszą rolą, przystępując do takich związków z udziałami, subwencyonując takowe, zakładając Kółka rolnicze lub pomagając materyalnie do założenia takowych itd.

Z porządku podnieść musimy zabiegi Wydziałów powiatowych około zakładania szkół fachowych, połączone z ofiarami funduszu powiatowego.

Ruch pod tym względem jest znaczny i rozpatrując programy przyszłej działalności Reprezentacji powiatowych, znaleźć można pomiędzy postulatami założenie szkoły fachowej.

W związku z zakładaniem szkół fachowych pozostają stypendya i zapomogi, które Wydziały powiatowe synom włościan i rzemieślnikom wysyłanym do tychże szkół, udzielają.

Na 51 Wydziałów powiatowych, 26 Wydziałów udziela stypendya zapomogi powyżej wymienionym uczniom.

Akcya ta jest bardzo pożyteczną, bo z jednej strony przyczynia się do rozwoju szkół fachowych, — z drugiej zaś strony zyskuje powiat w krótkim czasie fachowo wykształconych rzemieślników.

Co się tyczy chowu bydła i innych spraw dotyczących rolnictwa, to Wydziały powiatowe popierają przedewszystkiem działalność Towarzystw gospodarczych. Rozwój akcji w tym kierunku, a szczególnie co do chowu bydła, jest w poszczególnych powiatach rozmaity.

Wspomnieć należy o energicznej uchwale Rady pow. w Sniatynie, którą postanowiono wstawić przymusowo w budżet każdej gminy ratę pożyczki zaciągniętej mającej na zakupno licencyjonowanego buhaja, spłacalnej w latach trzech aż do uzbierania skromnych fundusików na powyższy cel. Tylko pod względem sadownictwa, ogrodnictwa i pszczelnictwa wykazują — i to tylko kilka Wydziałów powiatowych — skromne początki działalności.

W sprawie zaopatrzenia gmin w sikawki, przyrządy pożarne, utworzenia straży pożarnych i asekuracja budynków od ognia, wykazuje wiele Wydziałów powiatowych dodatnie wyniki swych usiłowań.

Wydział powiatowy w Krakowie wykazuje, że 74 gmin powiatu posiada pompowe sikawki, Wydział powiatowy w Turce zakupił dla wszystkich gmin ręczne sikawki, tak samo Wydział powiatowy w Brzeżanach.

Inne Wydziały powiatowe pośredniczą przy zakupie przyrządów pożarnych, poręczają spłatę przypadających należności, udzielają gminom pożyczek na zakupno sikawek itd. i mało jest Wydziałów powiatowych, które żadnej akcji w tym kierunku nie wykazują. Tak samo wykazuje wiele Wydziałów powiatowych działalność w kierunku zawiązywania ochotniczych straży ognio- wych, które są zazwyczaj przez poszczególne Wydziały powiatowe subwen- cjonowane.

Pozostają jeszcze akcye ekonomiczne, — które tylko przez niektóre Wydziały powiatowe są podjęte, a które są bardzo pożyteczne.

Do takich akcji należą konwersya długów włościańskich, zaciągniętych w banku włościańskim w likwidacyi, pośredniczenie w spłacie tych długów, zakupno nasion roślin pastewnych i lnu rygskiego w doborowej jakości dla włościan, pomoc dla gmin przy wnoszeniu reklamacyi od wymiaru podatku gruntowego itd.

Obok dalszej wytrwałej akcji w kierunkach powyżej wymienionych, występują w programach działalności Reprezentacji powiatowych na pierwszy plan:

- a) regulacya rzek i zabudowanie górskich potoków, czego Reprezen- tacye powiatowe o własnych siłach przeprowadzić nie są w stanie;
- b) uregulowanie, użytkowanie i kultura pastwisk.

Wobec okoliczności, że same gminy, jako takie, posiadają parękroć stotysięcy morgów pastwisk, których znaczna część z powodu zaniedbania wszelkiej kultury, jest prawie nieużytkiem, mają Rady powiatowe możność rozwinięcia w tym kierunku działalności prawdziwie pożytecznej.

- c) Zalesianie nieużytków, nagich stoków gór, wydm piaszczystych i sadzenie wikliny wzdłuż brzegów górskich rzek i potoków.

Tę ostatnią, bardzo ważną czynność, ze względu na regulacyjne roboty i w ogóle ze względu na podniesienie dochodów gmin mogłyby Wydziały powiatowe przy pomocy funduszków powiatowych i gminnych już rozpocząć. Dotychczas są tylko słabe tego początki.

Wydział krajowy wspierać będzie i nadal działalność Rad i Wydziałów powiatowych w sprawach ekonomicznych powiatów, wynikającą z inicjatywy powiatów, a nadto weźmie sam inicjatywę tam, gdzie tego zajdzie potrzeba.

Wysoki Sejm raczy niniejsze sprawozdanie przyjąć do wiadomości.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Lwów dnia 18go lutego 1897.

Marszałek krajowy :

S. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Józef Wereszczyński, w. r.

Członek Wydziału krajowego.

